

Meddelande nr 5
Tåkerns
fältstation 1969.

VERKSAMHETEN VID TÅKERNS FÄLTSTATION 1969.

Meddelande nr 5.

<u>Innehåll</u>	<u>Sid</u>
Inledning av Kommittén för Tåkerns fältstation	1
Översiktskarta för Tåkern	2
Grundinventering vid Tåkern 1969 av Bo Fahlander	3
Bruna kärrhöken i Tåkern 1969 av Göran Bergengren	22
Rördromsinventeringen i Tåkern 1969 av Christer Elderud	25
Vad händer med Tåkern - en vattenundersökning av Anders Wennström	27
Inventering av tofsvipa 1969 av Göran Bergengren	35
Ringmärkningsverksamheten - återfynd 1969 av Göran Bergengren	37
Arter och artgrupper - iakttagelser vid Tåkern 1969 av Christer Elderud	39.

Omslaget tecknat av Gunnar Gebbe Björkman.

Denna publikation erhålles genom insättande av sju kronor 50 öre på postgiro 26 34 96, Mjölby Biologiska Förening, 595 00 Mjölby. Föregående års publikationer kan i begränsad omfattning erhållas (nr 1 för 10 kr; 2 och 3 för 5 kr; 4 för 2:50). Nr 1 har sedan några år varit utgången men på grund av efterfrågan sker nytryckning av en mindre upplaga.

STÖDJANDE MEDLEMSKAP erhålles genom insättande av 15 kronor på angivna postgirokonto. Du erhåller då verksamhetsberättelsen från fältstationen och övriga meddelanden mm inom föreningen.

TÅKERNS FÄLTSTATION anställer under 1970 personal för guideuppgifter vid Tåkern. Logi, viss fast ersättning och ersättning på provisionsbasis på grund av försäljningar tillhandahålles.

Kontakt sökes vidare med vana inventerare. Inventeringsverksamheten avser fauna och flora, varför även andra än ornitologer kan komma ifråga. Ersättning efter kvalifikation.

Mjölby Biologiska Förening förvaltar Tåkerns fältstation. Fältstationen drives av särskilt tillsatt kommitté och såsom stationschef fungerar Göran Bergengren, Slästorp Storgård, Åsbo, 595 00 Mjölby, telefon 0142/59017.

- - - - -

I likhet med föregående år publicerar kommittén för Tåkerns fältstation härmed en rapport för det gångna året. Under höstens lopp har stationskommittén funnit det lämpligt att ändra namnet Tåkerns fågelstation till TÅKERNS FÄLTSTATION. Namnbytet har främst aktualiserats av den allmänbiologiskt omspännande verksamhet, som bedrivits särskilt under år 1969 och i framtiden är ämnad att bedrivas.

Verksamheten har, såsom tidigare varit fallet, icke knutits i huvudsak till regionen kring stationsbyggnaderna utan, såsom framgår av redogörelserna, baserats på andra grunder. I enlighet med planerna, som presenterades i föregående års redogörelse, har den största insatsen lagts på inventeringssidan. Ringmärkningsverksamheten har upprätthållits endast i liten, men mer målinriktad utsträckning.

Förutom ledamöterna i kommittén har flera fältbiologer varit behjälpliga med olika uppgifter. Bland dessa kan särskilt nämnas Gunnar Björkman, Urban Ekstam, Jan-Eric Gutsjö, Berton Ringman, Bruno Skärstrand, Ingvar Svensson och Ture Persson. Som byggnadschef har Frank Runtegen organiserat och lagt ned mycken tid på att hålla lokaliteterna med omgivning i gott skick.

Kommittén för Tåkerns fältstation får således tacka alla medarbetare och presentera denna publikation med hopp om att den skall ge den orientering den är ämnad till.

Kommittén för Tåkerns fältstation

Kent Andersson

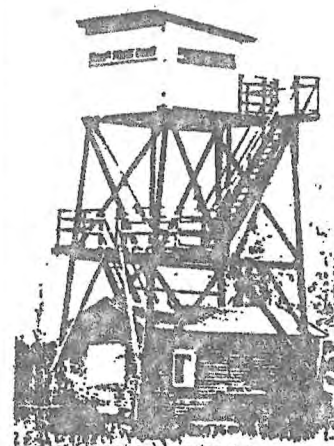
Göran Bergengren

Bo Ebenman

Christer Elderud

Bo Fahlander

Kjell Palmér

Planläggning.

Under vintern 1968 - 69 diskuterades både inom och utom föreningen målsättningen för verksamheten vid Tåkerns fältstation. Hittills hade den bedrivits i första hand genom ringmärkning och allmänna observationer. Den för fältstationens drivande tillsatta kommittén beslutade sig för att radikalt förändra insatsen med stor tyngd på inventerings- sidan. Detta särskilt med tanke på den tämligen allvarliga situation Tåkern befann sig i vad gäller miljöförändring genom t.ex. igenväxning, invallning och vattenförorening. Inventeringarnas huvudsyfte skulle därvid vara att få fram ett brett och grundligt jämförelsematerial med gångna och kommande år. Olika arters - inom både fauna och flora - uppdykande, försvinnande, nedgång osv indikerar relativt tillförlitligt pågående miljöförändringar.

Till kommittén inkom bl.a. ett förslag att sjön skulle indelas i tre områden och att inventeringsarbetet skulle genomföras på lika många år med ett område per år. Förslaget antogs och kommittén utarbetade den plan, som legat till grund för inventeringen under år 1969. Viss oenighet rådde emellertid fortfarande om utformningen av inventeringen, varför den upplades, som en försöksverksamhet med syfte att skaffa bättre underlag för uppläggande av en kontinuerlig inventeringsform. I slutet av denna artikel redovisas erfarenheterna av årets inventering. Resultatet av inventeringen får ses mot denna bakgrund. Således får de noterade arternas förekomst icke okritiskt användas vid insamlande av fakta om genomförd häckning, utbredning mm. Däremot pekar fynden givetvis mer eller mindre starkt på sådana förhållanden och kan för kommande års inventeringar ge anvisning om lämpliga inventeringslokaler. Under året har just denna erfarenhet vunnits samtidigt som inventerings- metodiken och med den sammanhängande arbetsformer kunnat prövas.

Inventeringsområden och metodik.

Ett cirka sju kilometer långt område indelades i 14 lika stora numrerade sektioner. Varje sektion var 600 x 800 meter (se karta). Inom området drogs nio taxeringslinjer upp (numrerade S och I - VIII). Varje linje var 500 meter lång och indelades genom numrerade stavar, som placerades

på var tjugonde meter. Den s.k. linjetaxeringsmetoden följdes och fåglar, som kunde misstänkas hålla revir, noterades efter linjen samt cirka 20 meter åt vardera sidan om denna. Iakttagelserna noterades med angivande av väderstreck i förhållande till numrerad stav; således på var tjugonde meter. Samtidigt gjordes de biotopbeskrivningar som härnedan följer. Genom inventeringen kunde man således utläsa tämligen exakt var och inom vilken biotop fåglarna misstänktes häcka. Med hänsyn till att försöksverksamhet bedrevs och då inventeringssträckornas sammanlagda längd jämfört med antal inventerare var för tidskrävande inventerades varje linje endast vid i genomsnitt fem tillfällen under tiden april - juni. Således otillräckligt för att få tillräckligt tillförlitligt underlag för häckningsuppgifter men ändå värdefullt med tanke på årets målsättning. Jämsides med nämnda inventering gjordes från land och från båt häckningsiakttagelser av sjöfågel, skrattnås och fisktärna och dessa observationer redovisas sektionvis. De nio taxeringslinjerna täcker cirka 4.500 meter av den 7.000 meter långa strandlinje, som varit föremål för inventering. Såsom framgår av biotopbeskrivningarna har varje linje dragits så att den påverkas av skilda miljötyper som t.ex. tallskog-buskmark, strandäng-starrmark. Vid inventeringen har således detaljerat antecknats i vilken miljötyp arterna häckar inom de skilda linjerna. På så sätt har insamlats material rörande fågeltäthet och den biotoptyp de lokalt föredrager framför andra. Dessa uppgifter ligger delvis till grund för uppläggningsområdena av nästa års inventeringsområden men kommer icke att redovisas i denna artikel. Tabellerna redovisar arternas fördelning inom de olika linjerna respektive sektionerna och med ledning av biotopbeskrivningarna och allmänt kända fakta om fåglarnas val av häckningslokal kan man med ganska stor säkerhet placera in dem i bilden. Sjöfåglarna har konsekvent redovisats sektionvis, ehuru några fynd finns av t.ex. gräsand mitt i taxeringslinjen bl.a. häckning i tall. I de anteckningar, som ligger till grund för artikeln men ej redovisas här, har exakta anteckningar gjorts om bofynd och påtagliga häckningsbetenden men även satts frågetecken vid osäkerhet. T.ex. iaktogs svart-halsad dopping med bomaterial i näbben medan närvaron av bergfink förbryllade och häckning var oviss men mycket tänkbar. Sothöna och brunand häckar allmänt och noteringarna är med säkerhet grovt i underkant. Även med övriga sjöfågeluppgifter är förhållandet detsamma. Det är förenat med nära nog oöverstigliga problem att konstatera häckning inom de stora yassbältena och effektiva metoder efterlyses. Exakta platsangivelser har

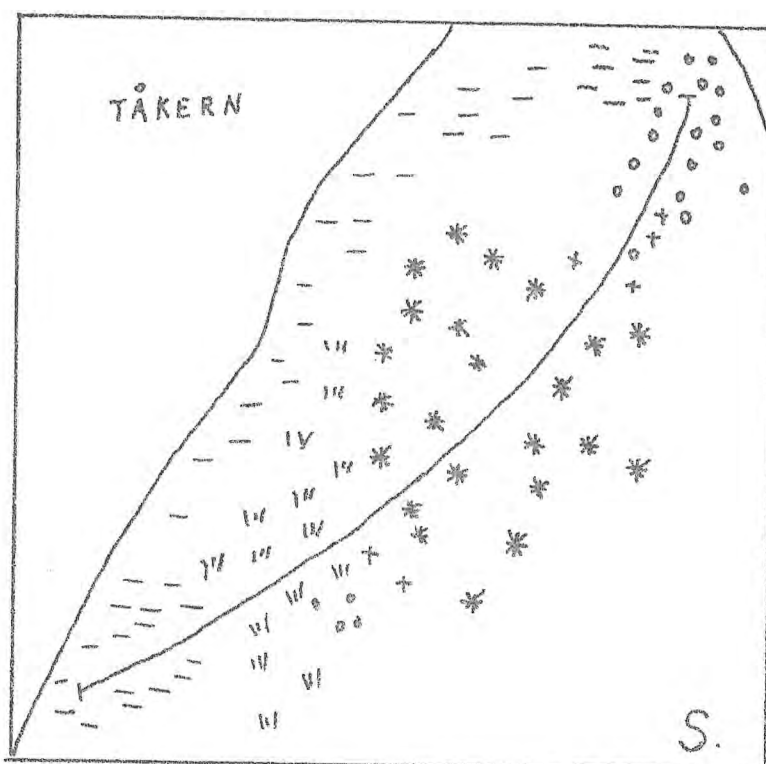
i artikeln undvikits.

Biotopbeskrivning med detaljkartor.

De här efter följande detaljkartorna är framställda med norr uppåt. Gränslinje mellan skog och äng har antytts. Se i övrigt teckenförklaring.

Teckenförklaring.

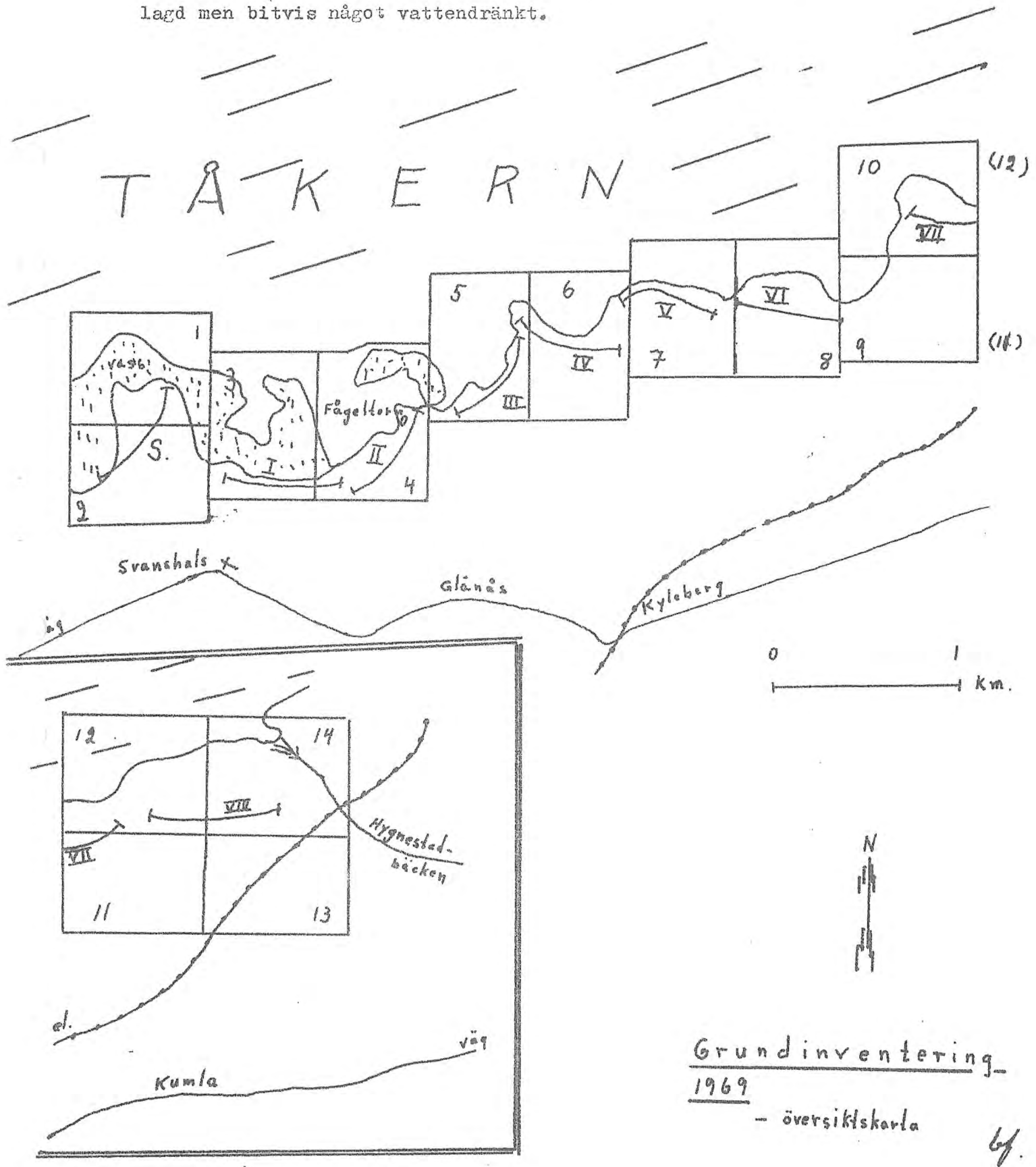
* barrskog	∨ gräsvegetation
+ lövskog	== starrvegetation
*+ blandskog	○ { buskage
	○ { undervegetation

Linje S. Linjen är dragen diagonalt över en 500 meter lång och 300 meter bred åt spetsen avsmalnande udde. Linjen börjar vid udden i vide- snår, passerar tallskog och slutar på strandäng. I centrum av udden finns hög tallskog med fast, gräs- och örtbevuxen mark och enstaka låga enar med lövsly. På uddens spets består vegetationen av täta, manshöga vide- snår och sankare mark. Denna vegetationstyp fortsätter även åt öster där

den gränisar mot större vassområde. Åt väster övergår tallskogens undervegetation i tätare buskage av mest aspsly, varefter tallvegetationen upphör och en strandäng vidtager med låga tallar och lövträd - i huvudsak björk. Strandängens yttre del saknar helt buskage och övergår i starräng, som under vårflödet står under vatten. Under senare hälften av maj och juni var starrängen torr-lagd men bitvis något vattendränkt.

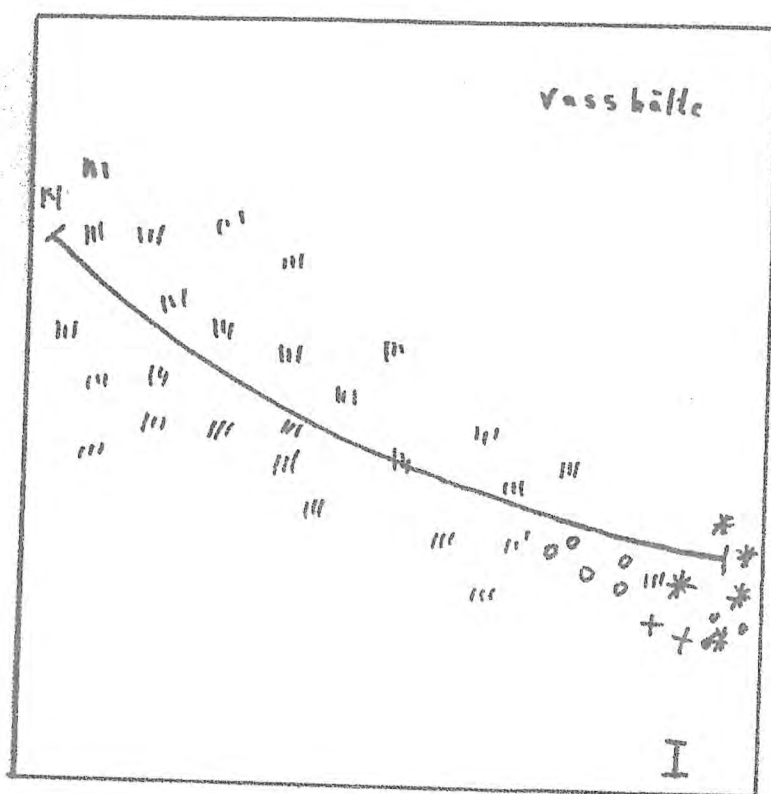
TÅKEREN

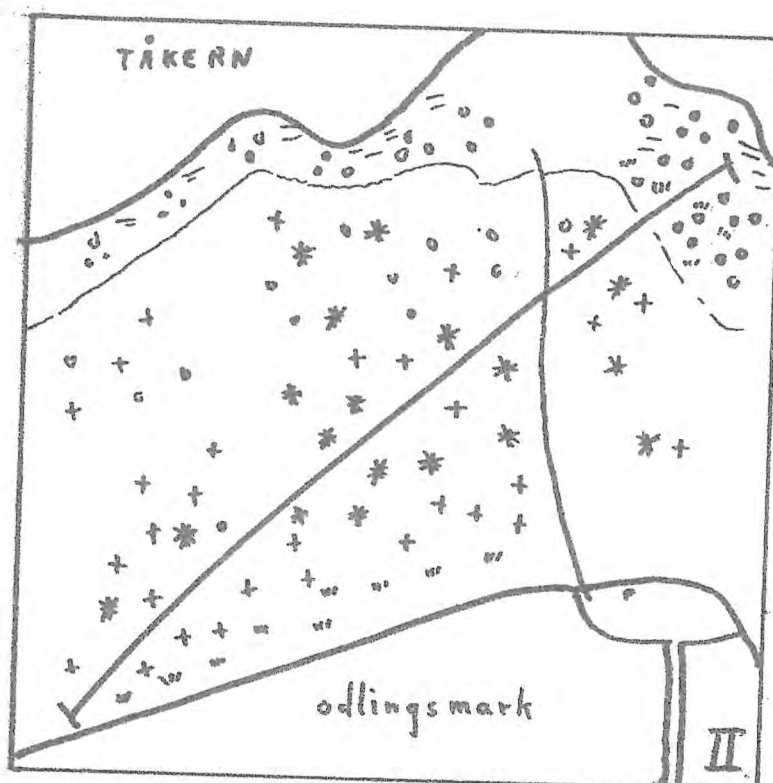
Grundinventering
1969
 - översiktsskarta

6f.

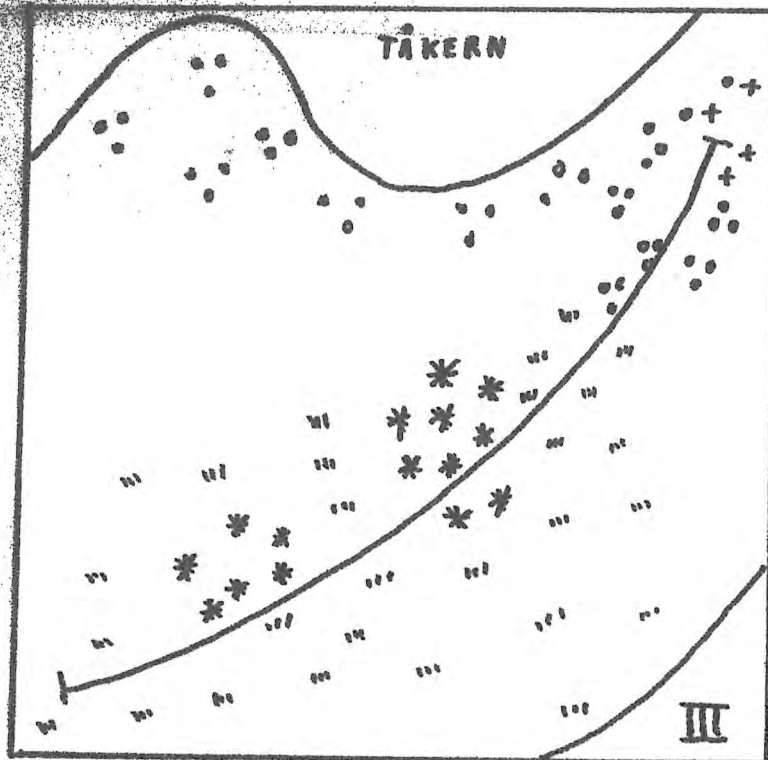

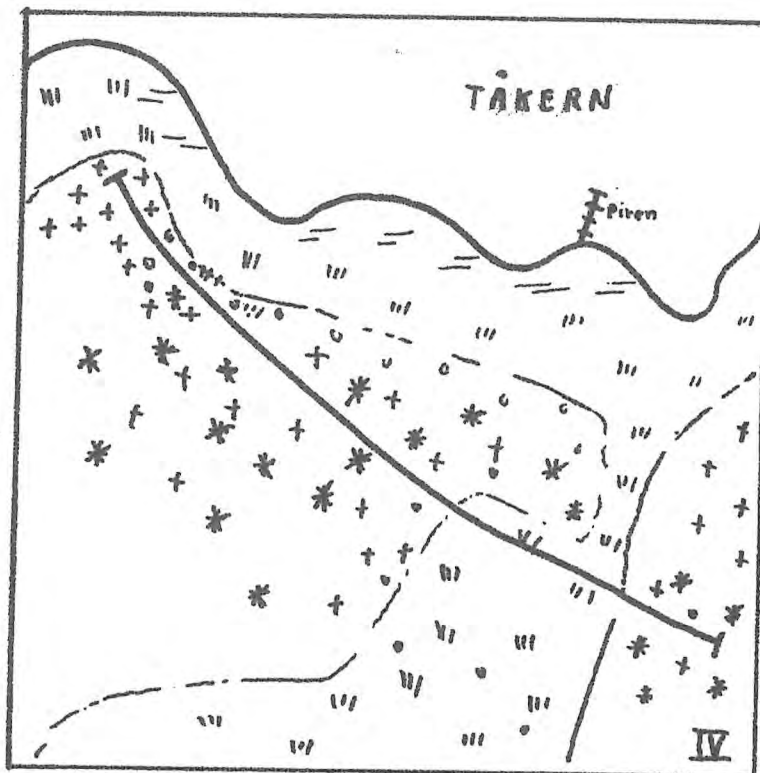
Linje I. Linjen, som går helt över ängsmark, sträcker sig från väster vid Ängens gräns mot buskvegetation på den under linje S beskrivna udden och slutar i öster vid anslutningen till ett tallskogsparti. Den västra hälften av linjen går genom betad ängsmark bestående av kort gräs med inslag av klöver, smörblommor, vicker. Ängen gränsar åt söder till odlingsmark och åt norr mer och mer i starrvegetation, som blir allt sankare närmare vattnet. Den östra delen av linjen går över fastare och kargare mark, bevuxen med låga buskar av tall, vide och annat likn. Majvivor trivs här. Den vid linjens slut angränsande tallskogen är fyra till fem meter hög med enar i täta bestånd, som undervegetation.

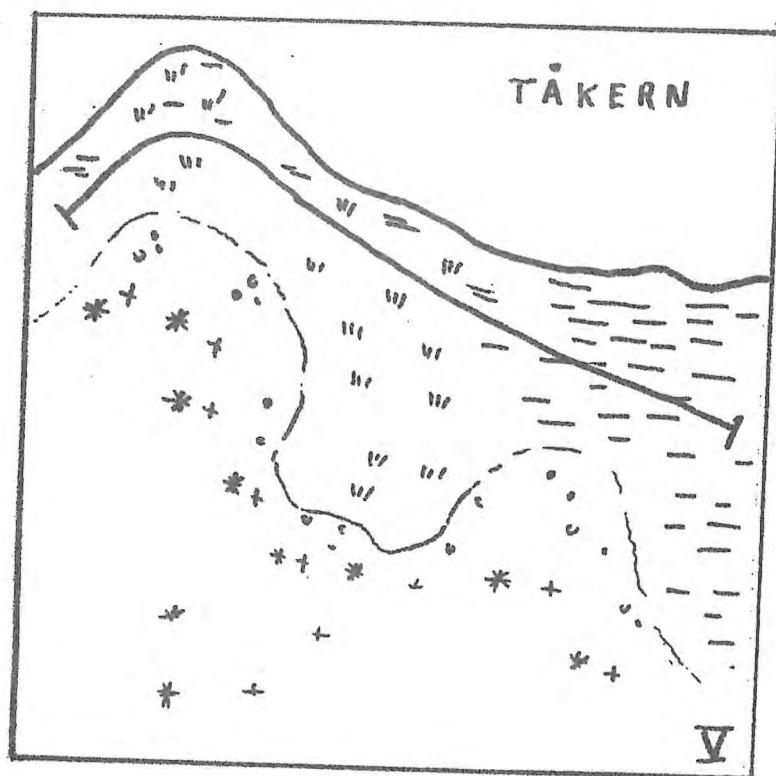
Linje II. Linjen börjar i sydväst vid gränsen mellan odlingsmark och skog. Den går först 60 meter genom i huvudsak klen två till fyra meter hög björkskog med enstaka tallar av samma höjd. Gles undervegetation bestående av halvmeterhöga enar och videbuskar. Marken är hård, torr och gräsbevuxen med obetydligt inslag av mossa. Påföljande 80 meter tättnar skogen märkbart med kraftigt inslag av al. Marken är fuktigare med mer mossa i gräset. Därpå följer en hundrameterssträcka av glesare sex till åtta meter hög tallskog med inslag av enstaka lika höga björkar och rikligt med björksly. Mot väster åt sjösidan ersättes björkslyvegetationen av låga enar. Vid mitten av linjen blir marken betydligt fuktigare täckt av i huvudsak mossa och är fläckvis sank. Stora pyrolabestånd mellan de höga tallarna. Linjen går genom den höga tallskogen och björksly in i videbuskage på en sträcka av 100 meter och avslutas i nordost vid vattenlinjen.

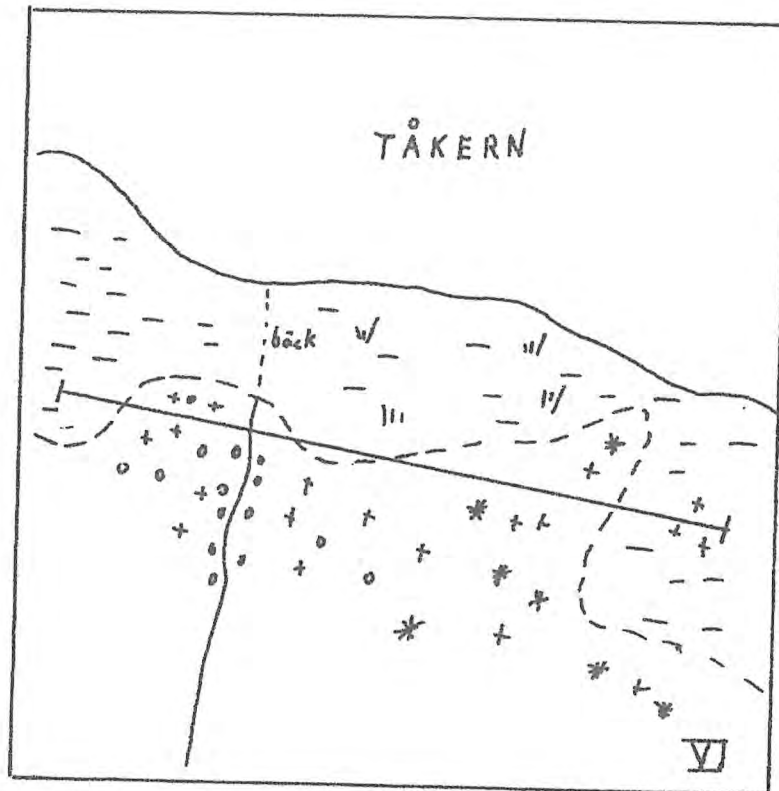
Linje III. Linjen går 400 meter genom betad ängsmark och återstående 100 meter genom videbuskage. Ängsmarken gränsar i söder till odlingsmark och i norr till strandvegetation av i huvudsak videbuskage. Ängsmarken är tämligen torr och fast och gräsbevuxen med tämligen rikligt inslag av bl.a. majviva och jungfrulin. Enstaka låga enar förekommer. Efter 100 meter tangerar linjen en talldunge och efter ytterligare 150 meter passerar linjen 80 meter genom en talldunge. I den avslutande videbuskagedelen är marken något sank. Linjen börjar i sydväst och slutar i nordnordost i gränslinjen mellan videbuskage och två till tre meter hög lövskog med huvudinslag av al, björk, vide och enstaka tallar.

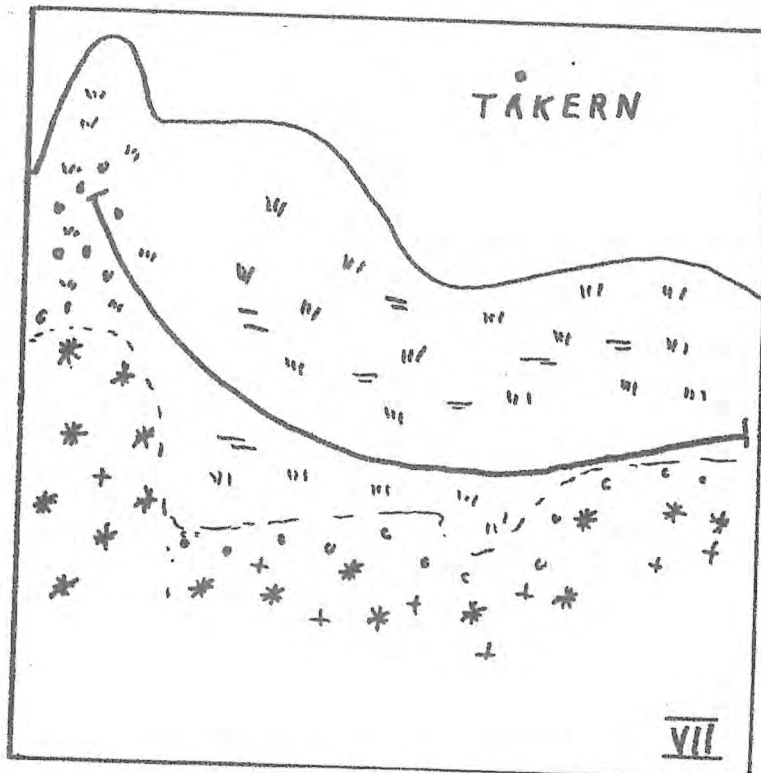
Linje IV. Linjen går från nordväst mot sydost i huvudsak genom skog och avlägsnar sig från strandlinjen. Den börjar på en udde i en dunge av aspblandskog med tämligen riklig busk-och örtundervegetation. Efter passage av en mindre strandäng går den genom tallblandskog med sly av björk, vide och asp. Starr och skogsvegetation möts. Därefter följer 100 meter genom tallblandskog med enbuskar ställvis, alsnår och mindre kärr. Linjen fortsätter 60 meter genom tämligen renodlad tallskog med mager markvegetation och passerar 100 meter över en skogsglänta bestående av ängsmark och småvurna tallar. Återstående 100 meter fortsätter i gles skog bestående av tall, gran, asp och tämligen rikligt med enbuskar.

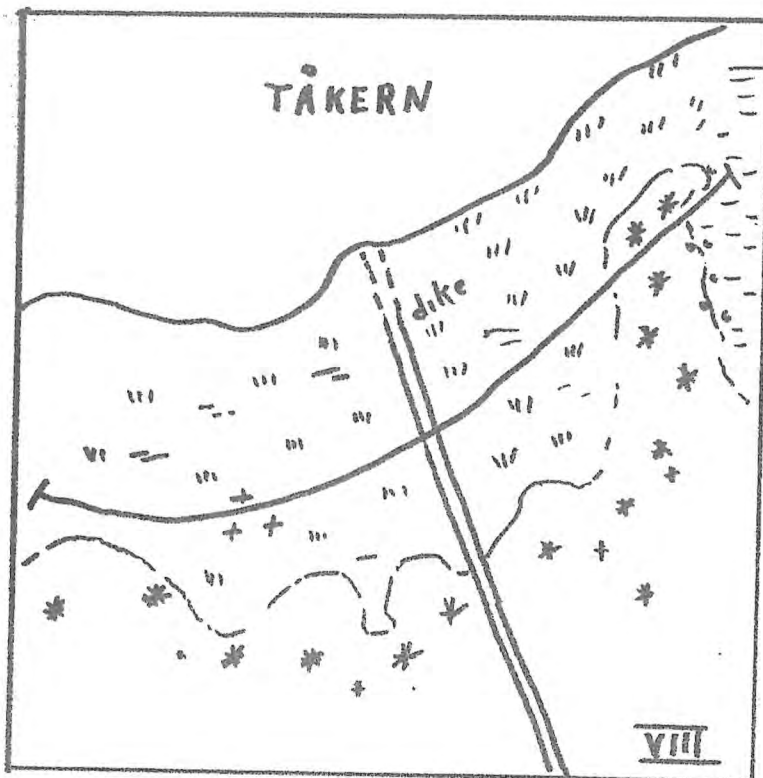
Linje V. Linjen börjar 150 meter sydväst en udde, rundar denna och fortsätter i sydostlig riktning till mitten av ett träskliknande deltaformat bäckutflöde. Linjens första 150 meter går i gränsen mellan sjö och sumpartad lövskog, där salixarter dominerar. Starrtuvor ställvis. Udden består av fast mark - fordom av klapperstens- typ - med höga gräsarter och någon starr. Därefter fortsätter linjen i strandzonen med vegetation av starrtuvor. Vattenmängden i marken ökar ju närmare man nalkas deltat. Tuvorna är resliga. Sträckans sista 200 meter går genom vattensjukt tuvområde, som under april till tidigare delen av juni var svårfrankomlig. Aldriga pilträd står i bäckdeltat mot sträckans slut.

Linje VI. Linjen går i huvudsak i västlig-östlig riktning: cirka 100 meter från stranden. Den börjar omedelbart öster om det under linje V omskrivna delat på relativt torr starrnad och fortsätter efter 50 meter in i lågvuxen alskog med inslag av vide och hägg. Marken är fuktig. Linjen fortsätter i alskogen 150 meter och passerar en bäck kring vilken undervegetationen är relativt kraftig. Marken blir så småningom torrare och skogen glesare. Linjen fortsätter 200 meter genom torrare blandskog bestående av huvudsak tall, gran, ask, al, björk och asp. Skogen är bitvis hög och ljus men ställvis även skuggig med dominerande alinslag. Enbuskar förekommer. Efter en kort passage genom al- och videsnår fortsätter linjen slutligen 100 meter i sank starrnad med alar i grupper.

Linje VII. Linjen börjar i nordväst på en udde och fortsätter i sydostlig riktning över ängsmark i strandlinjen. Udden har fast, betad mark mellan ett större bestånd av resliga tallar och enstaka höga björkar. Enar ställvis. Tallvegetationen upphör 50 meter från uddens spets och övergår i glesa grupper av björksly och enar. Uddens yttersta 20 meter saknar träd och buskar. Ängsmarken är betesmark med gräs- och starrvegetation. Under större delen av april och maj stod cirka 70 % av ängen under vatten. Ängen gränsar åt norr mot sjön och mot söder mot lövvegetation av i huvudsak al, björk och vide. På en sträcka av 100 meter öster om ängen går linjen i gränsen mellan äng och tallskog med ringa lövinslag. Därefter passerar linjen 50 meter intill björksly med inslag av al och vide. Marken är något sank. Efter denna vidgar sig en äng cirka 60 meter lång, varefter linjens sista 100 meter går i gränsen mellan strandäng och tämligen tät, fyra till fem meter hög tallskog med tät undervegetation av enbestånd. Det för året höga vattenståndet inverkar på denna sträcka menligt på häckningsresultatet.

Linje VIII. Linjen går i västlig-östlig riktning 50 - 100 meter från strandlinjen genom i huvudsak ängsmark. Den börjar på något sank betesmark med inslag av starr. I söder ligger tallskog. Ängsmarken fortsätter 150 meter, varefter linjen passerar 60 meter genom gles allvegetation med tämligen sank mark. Därefter fortsätter ängsmarken 80 meter och passerar därvid ett brett, vattenfylt dike. Linjen fortsätter 80 meter genom en tallunge och avslutas i Hyggestadbäckens oframtomliga deltalrikande utflöde bland redliga starrtuvor.

Tabell 1.

A R T	Antal par inom linjeområde nr								Antal par samma- lagt	
	S	I	II	III	IV	V	VI	VII		VIII
Småfläckig sumphöna										1
Porzåna porzana						1				
Strardskata										1
Haematopus o ostralegus						1				
Tofsvipa										8
Vanellus vanellus		3		1		1		1	2	
Enkelbeckasin										42
Gallinago g gallinago	2	3	1	4	3	10	9	6	4	
Storepov										
Numenius a arquata				1	1					2
Skogssnäppa										
Tringa ochropus					1					1
Grönben										
Tringa glareola									1	
Drillsnäppa										
Tringa hypoleucos					1					1
Rödbena										
Tringa t tótanus									1	
Kärrsnäppa										
Calidris alpina							1	1	1	3
Brushane										
Philomachus pugnax		1								1
Ringduva										
Columba p palumbus	1			1	2			1		5
Hornuggla										
Asio o otus					1					1
St hackspett										
Dendrocoptes m major				1						2

Tabell I.	S	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	S:a
Göktyta										
Jynx t torquilla		1								1
Sånglärka										
Alauda a arvensis		3		1	1					5
Kräka										
Corvus coróne			1				1	2	1	5
Talgoxe										
Parus m major	2		3	1	6	1	3			16
Blåmes										
Parus c caeruleus	1		2		2		5	1		11
Entita										
Parus p palustris						1		1		2
Talltita										
P montárus boreális					1			1		2
Gårdsmyg										
Troglodytes t troglodytes							1			1
Björktrast										
Turdus p piláris	1		1	2	3	1	3	1	1	13
Taltrast										
Turdus ph philomelos			4		3	1	4	1		13
Rödvingetrast										
Turdus i illiacus					1	1	2			4
Koltrast										
Turdus m mérula	1		2	2	3	3	2			13
Buskskvätta										
Saxicola rubétra				2				1	1	4
Rödstjärt	1									
Phoenicúrus p phoenicurus									1	2

Tabell 1.	S	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	S:a
Rödhake										
<i>Erithacus r rubecula</i>			5	8	3	2	1	1	2	21
Sävsångare										
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>			1			1				3
Färmsångare										
<i>Hippolais icterina</i>			1	1	2	2	1	1	1	8
Svarthätta										
<i>Sylvia a atricapilla</i>	1		1	2	1	2	2	1	1	9
Trädgårdssångare										
<i>Sylvia b borin</i>	1		1	3		3	3	1	3	13
Törnsångare										
<i>Sylvia c communis</i>	1		1	1						3
Ärtsångare										
<i>Sylvia c curruca</i>				1						1
Lövsångare										
<i>Phylloscopus t</i>										
<i>trecchilus/acredula</i>	8	1	10	5	18	5	7	10	6	70
Grönsångare										
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>			2	1		1	1			5
Grå flugsnappare										
<i>Muscicapa s striata</i>									1	2
Svartvit flugsnappare										
<i>Ficedula h hypoleuca</i>			1							1
Ängspiplärka										
<i>Anthus p pratensis</i>	1	6		6	1	3		3	1	21
Trädpiplärka										
<i>Anthus t trivialis</i>	3		4	5	7	2	6	3	2	32
Sädesärla										
<i>Motacilla a alba</i>	2	2		1			1	2	4	12

Tabell 1.	S	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	S:a
Gulärta										
Motacilla f flava	3					1		4	2	10
Grönfink										
Chloris c chloris					1		2			3
Hämpling										
Carduelis c cannábina	1			1	1					4
Domherre										
Pýrrhula p pyrrhula					1					1
Bofink										
Fringilla c coelebs	4		4	4	12	3	10	4	5	46
Bergfink										
Fringilla montifringilla					2	1	1			4
Gulsparrv										
Emberiza c citrinélla				1	2					3
Sävsparv										
Emberiza s schoeniclus	7	4	1	6	2	6	5	7	4	42

Tabell 2.

A R T	Antal per inom sektion nr										Antal par samman- lagt									
	1	3	4	5	6	7	8	10	12	14										
Skäggdopping																				
Podiceps c cristatus	2		2	1		2		4					4							15
Svarthakedopping																				
Podiceps auritus	7	5							2					1						15
Svarthalsad dopping																				
Podiceps n nigricollis																				1
Gräsand																				
Anas p platyrhynchos	1	1		1	1	1							2	1						8
Kricka																				
Anas crecca													2							2
Årta																				
Anas querquedula		1																		2
Stjärtard																				
Anas a acuta																				3
Skedand																				
Anas clypeata		1																		1
Vigg													1							
Aythya fuligula		2	3								1									3
Brunand																				
Aythya ferina	1	5	4																	7
Knipa																				
Bucéphala c clángula			1																	16
Knölsvan																				1
Cygnus olor	1	1			1															6
Sothöna																				
Fúlca a atra	4	3	1																	16
Skrattmås																				
Larus r ridibündus	800																			1100
Fisktärna																				
Sterna h hirundo																				5

Sammanfattning och planering inför år 1970.

Som nämnts är huvudsyftet med inventeringsverksamheten att skapa ett jämförelsematerial från år till år. Risken för miljöförändringar i Tåkernregionen är stor och man behöver ju bara studera sjöns utveckling från tiden för sjösänkningen 1844 till dags dato för att med lätthet se att åtskilliga förändringar inträtt. Av Anders Wennströms artikel om vattenundersökning framgår med skärpa hur stor föroreningsrisken är. Vassarna utbreder sig. Tillflödenas "närringsrika" innehåll förändrar växtligheten. Luftföroreningarna påverkar i sin tur långsamt biotopen. Insektsfaunan förändras. Fågelbeståndets sammansättning och numerär likaså. Mer än en gång har fåglarna tämligen tillförlitligt antagits kunna indikera en pågående miljöförändring. T.ex. den uppmärksamade biocidfrågan. Fågelbeståndet i Tåkern är ej detsamma i dag som för femtio år sedan. Sannolikt är antalet omsvarande knölsvanor i Tåkern rekord i dess historia. Varför? Större strandpiparen och kärrsnäppan har nästan helt försvunnit. Antalet rördrommar ökar. Varför? Ingen har tidigare metodiskt noterat en pågående miljöförändring i Tåkern. Tåkern är en tämligen liten sjö - cirka en mil lång, en halv mil bred. Medeldjupet är cirka en meter. Man kan därför säkert antaga att en pågående miljöförändring drabbar Tåkern i sin helhet lika. Skulle t.ex. något hända som indirekt drabbar sävsparvens näringstillgång och således minska sävsparvbeståndet får man antaga, att beståndet minskar ungefär lika runt hela sjön. Hur skall man då kunna konstatera denna minskning? Är det nödvändigt att inventera beståndet runt hela sjön eller räcker det att taga provavsnitt i typisk biotop. Kommittén har resonerat om detta och stannat vid den senare åsikten. Hela inventeringsarbetet skulle således i princip kunna uppläggas enligt denna metod och linje eller provytor placeras i olika men homogena biotopavsnitt, t.ex. ett starrområde, ett strandbuskområde, en strandäng. Resultatet av en starrområdesundersökning skulle således kunna ge en fingervisning om någon förändring pågår i områden av denna typ. Vidare vinnes den fördelen att resultatet av undersökningen i ett homogent område ger bättre möjligheter att beräkna tätheten i fågelbeståndet. Önskvärt vore givetvis att dubblera antalet områden men realistiskt tänkt med en aktiv stav

av i genomsnitt fem inventerare, som intensivt kan ägna sig åt inventeringsverksamheten under hela häckningsperioden, måste verksamheten begränsas.

Metodikerna vid inventeringarna kommer ifrån 1970 att i tillämpliga delar följa den handledning, som upprättats för den riksinventeringsverksamhet, som avses att genomföras från och med samma år. Genomförandet av den s.k. grundinventeringen vid Tåkern måste vidare ses mot bakgrunden av den övriga inventerings- och observationsverksamhet, som pågår vid sjön. I likhet med vad som skett under år 1969 kommer även i fortsättningen Tåkern att "bevakas" genom allmänna observationer av både tillfällig natur och genom kontinuerliga besök på vissa förutbestämda platser, s.k. punktkontroller och nattinventeringar. Specialarbeten beträffande tofsvipa, knölsvan, brun kärrhök, rördrom och gräshoppsångare fortsätter och eventuellt av andra arter om så påkallas. För 1970- års grundinventeringsverksamhet har preliminärt utsetts en provyta på sjöns norra sida och sex taxeringsområden av följande typ: obetad strandäng vid Svanshals, betad strandäng vid Hyggestad, buskmark vid Hyggestad, blandskog vid Kyleberg, starr vid Väversunda och vass vid Ramstad. Inventeringssträckorna kommer att vara kortare än vad som varit fallet under år 1969. Den s.k. treårsplanen faller således och inventering planeras årligen inom angivna områden.

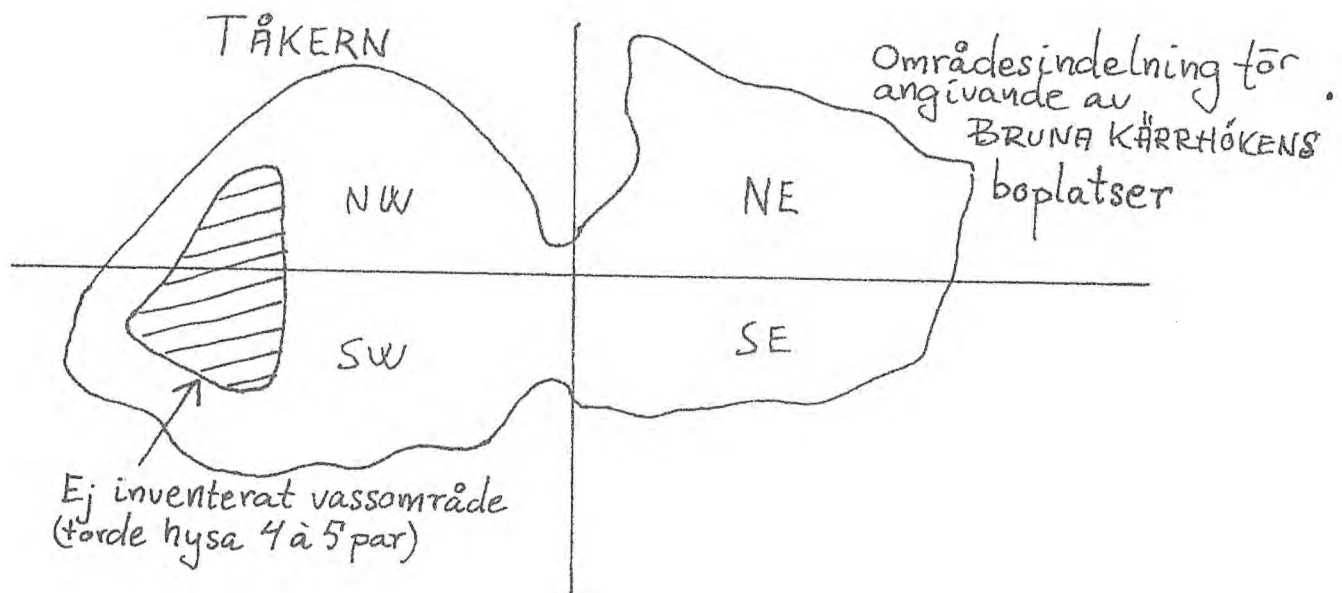
- - - - -

Årets första bruna kärrhök visade sig vid sjön den 6 april. Datumet får betecknas som något senare än normalt men förklaras av vinterns envishet ända fram till denna dag. Dagen efter, den 7 april, fanns det par, som sedermera skulle häcka utanför fältstationen, på plats. Under den resterande delen av månaden infann sig efterhand sjöns övriga kärrhökar. Parbildning konstaterades på ett flertal platser.

Inventeringen av kärrhöksbeståndet har skett jämsides med övriga pågående arbeten. Konstaterade boplatser har prickats in, i de flesta fall med ledning av respektive pars bobyggnad. På ett speciellt formulär, (se exempel härefter), har dräktbeskrivningar med så stor noggrannhet som möjligt gjorts. Nådda resultat av detta arbete redovisas enligt i tabellen. Då arbetet med dräktbeskrivningar kommer att fortgå under en period av år, kommer materialet i framtiden att bli betydligt intressantare - speciellt med tanke på de årsjämförelser, som då blir möjliga. Redan nu kan dock så nycket sägas som att dräktvarianterna nästan torde vara lika många som antalet kärrhökar.

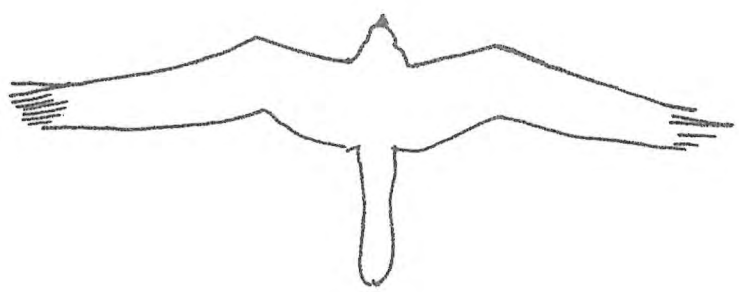
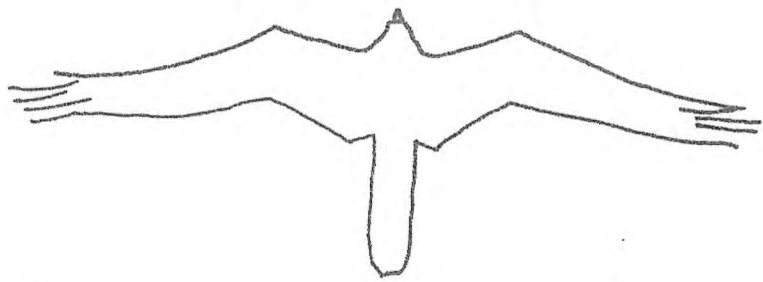
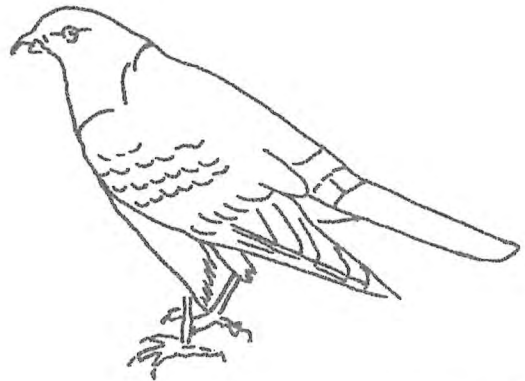
Enligt vidstående tabell redovisas 15 häckplatser. Stora vassytter i sjöns sydvästra del förblev dock oinventerade, varför siffran 15 i realiteten torde vara endast cirka $\frac{3}{4}$ av beståndet.

Häckningsresultatet blev kontrollerat vid åtta boplatser. Sammanlagt blev vid dessa, nitton ungar flygga, vilket gör ett medeltal av 2,37 ungar per par. I tabellen redovisas boplatserna med löpnummer. Deras exakta läge i sjön kan av speciella skäl inte utmärkas. Sjön har för den skull indelats i fyra större rutor, SW, SE, NE och NW. För de löpnummerförsedda boplatserna har belägenheten i resp av dessa angivits.

TÅKERNS FÄLT STATION	Jakttagelser över dräktvariationer	Datum: / 19
Bonn kärthök	Lokal:	Sign:

Rapport ingives inom en vecka.

Bruna kärnhöken i Tåkern 1969 - en sammanställning.

Bo nr:	Beläget i område:	Paret konstaterat den:	Dräktbeskrivning ♂	Dräktbeskrivning ♀	Antal flygga ungar
1	SW	7.4	Ung. Ljust brun. Mörka vingspetsar. Vit fläck på vänster vinge. Gammal. Mycket vit.	Mörkbrun. Gult huvud.	3
2	SE	29.4	Ljusbrun. Ung. Mörka vingspetsar utan markerad gräns	Gulvitt huvud. I övrigt brun.	1
3	NE	21.5	Ung. Ljust framparti. Huvud gulvitt	Gammal. Gulvitt på huvud och vingfrankanter.	3
4	NE	19.4	Gammal. Vacker. Ljust grå på vingar och stjärt	Homogent mörkbrun Gulvitt huvud.	1
5	NE	10.4	Brunt mellanparti på kroppen. I övrigt ljust grå. Gammal	Saknar vitt på vingar. I övrigt brun med vitt huvud.	3
6	NE	10.4	Boksempalar. Grå vingtor. Brun mellan kropp. Gammal.		4
7	NE	26.4			3
8	NE	26.4			4
9	NW	19.4			3
10	NW				
11	SW	27.4			
12	SW	28.5			
13	SW	28.5			
14	SW				
15	SW	10.5	Bruna skuldror. Ljusa mittenpartier på vingarna.		1

Rördromsinventeringen i Tåkern 1969

- av Christer Elderud -

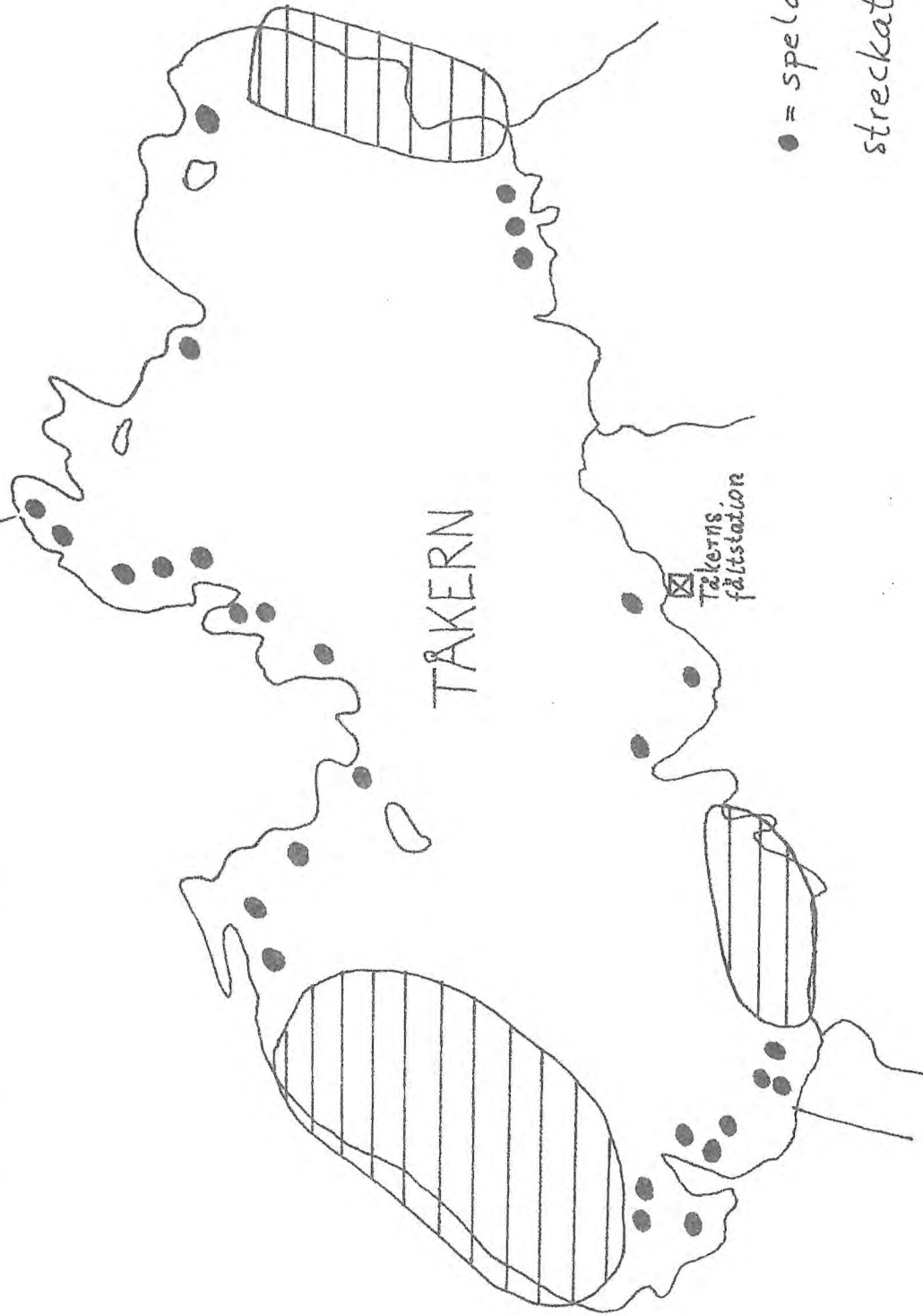
Rördromarnas antal i Tåkern har under 1969 varit föremål för inventering. Det har eftersträvats att pricka in spelande hanar i sjöns synnerligen vidsträckta vassbälten. Tyvärr har det största vassområdet, i Tåkerns sydvästra del, försumrats och därigenom blivit så gott som oundersökt. För de övriga redovisade delarna av sjön har konstaterats 29 spelande rördromar som med säkerhet kunnat skiljas från varandra.

Rördromsundersökningen påbörjades i slutet av april då lokalerna grovinventerades. Fram till mitten av juni följdes arbetet upp avsnitt för avsnitt i syfte att mera exakt fastställa de olika fåglarnas positioner. Undersökarna, få till antalet för övrigt, har till sin hjälp haft en detaljkarta över Tåkern med befintliga vassområden markerade. Bärning mot de spelande dromarna har bestämts med kompass. Avstånd har vid en del tillfällen bedömts enbart med hjälp av hörseln. I de flesta fall har dock fåglarnas position mätts ut med kompass från två olika observationspunkter. De ~~från~~ från punkterna på kartan dragna linjerna har givit en skärningspunkt ute i vassen vid den plats där rördromen befunnit sig. De konstaterade hanarna har visat en påfallande bundenhet till sina respektive, mycket begränsade, spelplatser i vassarna.

Rördromarnas inbördes avstånd är särskilt litet inom vissa regioner av Tåkern vilket framgår av bifogad karta. De tätaste koncentrationerna har noterats vid norra sjöstranden och i de sydvästra vassarna. Det senast nämnda området gränsar direkt till det stora oinventerade vassbältet.

Årets inventering ger anledning förmoda att Tåkern utgör ett av de förnämsta tillhållen för rördromar i Sverige. Antalet 29 spelande hanar är det största som registrerats under de inventeringar som Tåkerns fältstation utfört. Detta till trots att undersökningen, som tidigare nämnts, inte kunnat genomföras helt enligt förutsättningarna. Vissa stora vasspartier förblev under 1969 oinventerade .

Rödröminventeringen i
Tåkern 1969.

● = spelande hane

streckat = oinventerat
(se text!)

Vad händer med Tåkern.

Frågan om Tåkerns framtida status har under den senare tiden blivit föremål för en alltmera intensiv uppmärksamhet från naturvårdshåll och då inte minst av Mjölby Biologiska förening. Denna unika fågelsjö har ett oskattbart värde inte bara för vårt land utan också för hela Europa. Med en viss oro ser man att sjöns vågor nu glider fram som vilna frögotecken, att sjöns ljusa leende stelnar och att den mumlar sin gamla sanning - vad människan har gjort och vad människan gör det är det mest påtagliga i denna värld. Vad kommer att hända med denna sjö? Vad kommer att hända och vad sker med detta vatten åt vars glans vi log?

En höstmorgon strök ändarna kring näckrosbladen likt barn vid sin moders kjol. Men stillheten krossades av skarpa hagelskott och skrämseln lade blodiga snaror på vattnet. Långsamt dinglade en skadskjuten fågel mot vattnet och sände en sänderpiskad hälsning från dyiga stränder. Du som ingenting förstår skall vända detta blad och läsa något annat.

Sjön äldras. År 1844 förkortade människan sjöns livsålder. Då sänktes sjön med 1700 mm. Enligt vissa beräkningar tillföres sjön 1 mm. slam varje år. Med en enkel rökneoperation kan man således fastslå att sjöns livsålder vid detta tillfälle förkortades med 1700 år. Vad man vinner genom dylika sjösänkningar kan vara diskutabelt. Före sänkningen var sjöns största djup omkring 4 m. Sjöns yta var då ca. 55 km² och efter sänkningen minskades den till ca. 44 km². Genom denna torrläggning skulle man således ha vunnit 11 km² "odlingsbar mark". Detta är inte alltid riktigt med sanningen överensstämmande. En sjö står alltid i ett visst förhållande till grundvattnet i omgivande marklager. En sjösänkning medför således även en grundvattensänkning. Detta har till följd att marken omkring sjön krympor när dess vattenfyllda porer förevinner. Efter en tid får man således en landsänkning omkring sjön. Denna mark blir "vattensjuk" och därmed mindre lämplig som odlingsbar mark. Vad människan gör det gör hon åt sig själv och lämnar arvegods till kommande generationer.

Lördagen den 29 sept. 1969 företog Anders Wennström och Bo Fhaller en exkursion vid sjön Tåkern. En länge närd tanke att utföra vissprovtagningar skulle förverkligas denna tidiga höstmorgon, då jägarnas skott slet sönder stillheten. Vi noterade växlande molnighet, frisk NW bris och 10° varm luft. "Slumpmässigt" utvaldes 3 st. provplatser, vilka är angivna som provplatserna 1 - 3 å bif. karta. Bil. 1.

forts.

Till de prover som togs och analyserades lämnas följande kommentarer:

C₂, syrehalten.

De biokemiska processerna i en sjö eller ett vattendrag avspeglas allra tydligast i vattnets förändringar beträffande syrehalten. I vattnet försiggör en biokemisk uppbyggnads- och nedbrytningsprocess. Ur klorofyllföruande alger och högre växter uppbyggs med hjälp av solljuset, en hel del komplicerade organiska ämnen från ett ringa antal enkla mineralämnen, samt vatten och kolsyra. Vid dessa uppbyggnadsprocesser, assimilation, frigörs syre, varvid enkla sockerarter bildas, som sedan omvandlas till ovan nämnda produkter. Detta kemiska förlopp kan åskådliggöras genom formeln: $6 CO_2 + 6 H_2O = C_6H_{12}O_6 + 6 O_2$. Algväxten medför således en ökning av vattnets syrehalt och därmed "friskhet". Tyvärr är detta ofta en "Dödens medicin." Assimilation försiggör endast vid ljusstillflöde, ej natttid och endast i några cm. djupt vattenskikt. Reaktionen är i senare fall omvänd - dissimilation - syre förbrukas, kolsyra bildas och pH-värdet sänkes. En dylik sönderdelning kan till en början ske vid närvaro av syre, s.k. aerob sönderdelning. När sönderdelningen, på grund av starkt förorenat vatten, har förbrukat allt löst syre i vattnet, inträder en s.k. anaerob sönderdelning. D.v.s. en nedbrytningsprocess utan närvaro av fritt syre. Sönderdelningen sker då med hjälp av bundet syre. Vid en dylik sönderdelning, som är ofullständig, bildas skadliga och illaluktande produkter. Vissa bakterier utnyttjar nämligen sulfationen som oxidationsmedel, varvid svavelväte produceras. Man kan således säga, att syrehalten är ett mått på hälsotillståndet i ett vatten.

BS₅-undersökning.

Denna undersökning anger vattnets syreförbrukning under 5 dygn, den anger ett visst mått av föroreningshalten och en bild av vattnets tillstånd i föroreningshänseende.

N₄N, ammoniumanalys.

Denna analys ger ett mått på vattnets påverkan av kloakförorening och av urin från djurstallar. Ammoniumföroreningar förekommer i allt avloppsvatten såsom urinämnen, äggvitämnen, mm.

PO₄ och tot.-P, fosfor och totalfosfor.

De moderna tvättmedlen innehåller fosfater, som konventionella avloppsvatten, sverik ej förmår att avlägsna. Ett avloppsutsläpp innehåller väsentliga mängder fosfater som "gödsel" vattendragen och lastkommer

en icke önskvärd igenväxning. Denna igenväxning ger sedan upphov till en sekundär förorening när växtligheten förmultnar och sönderdelas.

Termotoleranta Colibakterier, odlade vid 44°C.

Dessa bakterier härrör från tarmutlösningar från människor och varmblodiga djur. Kolvatten för enskild förbrukning och dricksvatten för husdjur bedöms som otjänligt vid en halt överstigande mer än 10 sådana bakterier per 100 ml och såsom badvatten bedöms det som "mindre tjänligt" vid bakteriehalter mellan 100-1000 per 100 ml och otjänligt vid en bakteriehalt överstigande 1000 per 100 ml.

Ett diagram har upprättats över de prover som togs på de "slumpmässigt" utvalda provtagningsplatserna. Analysresultaten redovisas dels som bil. 2 (sammansättning), dels som bil. 3 (diagram), och dels som bil. 4, (limnologisk analys, utförd av Turo Persson). Analyserna föranleder följande kommentarer:

Provplats 1, Tåkern, 400 m. N. om fågeltornet.

pH-värdet är tämligen högt, vilket visar att vattnet vid detta tillfälle ej var surt. Det registrerade pH-värdet för ett flertal sjöar och vattendrag i vårt land har under de senare åren visat en markant försurning. Eftersom några referensvärden och tidigare provserier för författaren till denna artikel ej finns tillgängliga, kan något utlåtande beträffande surhetsgraden i Tåkern ej avgivas. Sjöns omgivande jordarter med tillgång på baser, lär med stor sannolikhet gynnsamt medverka till att vattnet ej har påverkats i någon nämnvärd grad av nederbördens alltmera tilltagande surhetsgrad, vilken förorsakas av svaveldioxidutsläppen från oljeeldade panncentraler. Man får här uttrycka den förhoppningen, att denna sura nederbörd kommer att minska innan marken påverkas i sådan grad, att den blir surare och att därmed hela markfloran förändras till men för sjöns fortbestånd. Halten termotoleranta Colibakterier anger att vattnet vid provtagningsstillfället bedöms som otjänligt som dricksvatten utan föregående rening, t. ex.

kokning. Om så ej sker kan det vara hälsovådligt. Enligt förutnående anvisningar bedöms vattnet vara utan anmärkning som badvatten vid provtagningsstillfället.

Totalfosfor och ammoniumkväve påvisades. Grumligheten var tämligen hög. God syrebilans rådde vid provtagningsstillfället. Vinden och vågrörelserna har här tydligen haft en gynnsam inverkan.

Den mikemiska syreförbrukningen var inte särskilt alarmrande, men högre än vad den brukar vara i t. x. Svartån, uppströms Hjälsky vid samma tidpunkt på året. Grumligheten var högre än vid de andra provplatserna. Detta beror på att bottenlammet hade setts i omrörelse av vågvallet.

Bakteriehalten totalfosfor och ammoniak visar en liten ökning i jämförelse med föregående provplats.

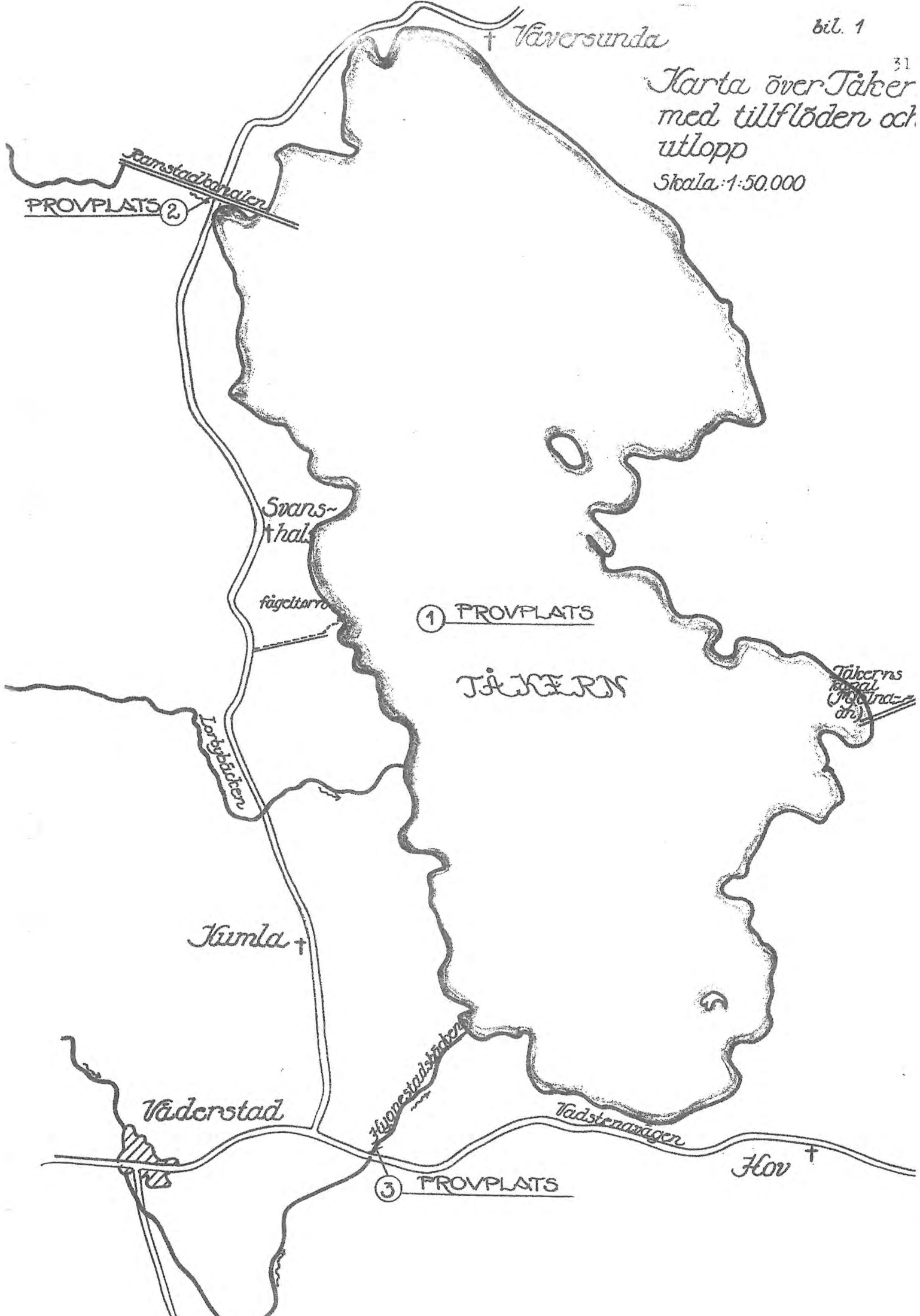
Provplats 3.

Denna provplats visar en markant ökning beträffande fosfor, totalfosfor och ammoniumkväve, och biokemisk syreförbrukning i jämförelse med föregående provplatser. Dessutom var syngashalten oroväckande låg. Bakteriehalterna var mycket höga. Allt detta tyder på att bäcken är starkt förorenad av antingen kloakvatten eller utsläpp från djurstallar eller också från båda dessa föroreningsobjekt. Vid den okulära besiktningen iaktogs en starkt igenväxning.

Denna undersökning är självfallet långt ifrån någon fullständig utredning om Tåkerns tillstånd i föroreningshänseende. Njåsløy Biologiska förening har dock för avsikt att efter bästa förmåga försöka följa upp dessa undersökningar efter ett visst program. För oss är det ett rent ideellt intresse, som vi hoppas skall vara till gagn för kommande generationer.

Karta över Tjåker³¹
med tillflöden och
utlopp
Skala: 1:50.000

PROVPLATS 2

1 PROVPLATS

3 PROVPLATS

Väversunda

Svanstadsån

Svans- & halv

fågeltarro

Långhäcken

Kumla

Väderstaå

Hjonesstadsån

Vadstenavägen

Flöv

Tjåkers å

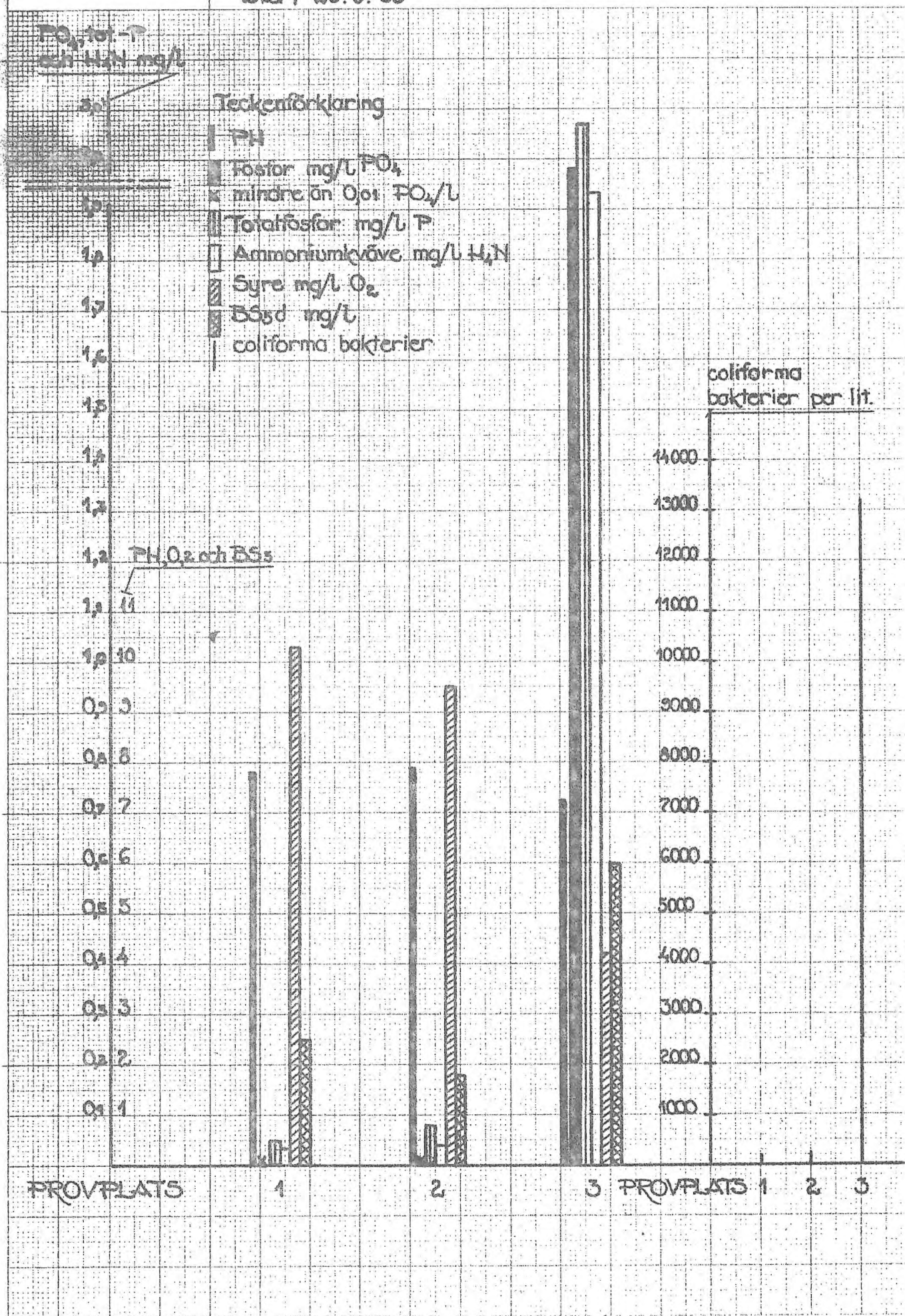
TJÅKEREN

Sammansättning över prover från Tåkern mm.

Provplats	Temp. °C	pH	PC ₄	tot.-P mg/l	HM mg/l	Grum- lighet Zp-en- heter	Syrgas O ₂ mg/l	ESC d 20° C mg/l	Coliforma bakterier termotole- ranta ant.pr.lit.	Anteckningar
1. 400 m. N. föccltorner	11	7.9	<0.01	0.05	0.4	4125	10.3	2.5	200	Siktdjup 30 cm Fång, gulbrun.
2. Ramstad- kanalen strax söder bron	11	7.9	<0.01	0.08	0.45	2250	9.3	1.8	250	
3. Hygnestad- bäcken	11.5	7.3	1.91	2.64	1.4	2250	4.3	6.0	13250	Låg vattenföring stark igenväxning

< betyder mindre än.

DIAGRAM ÖVER PROVER FRÅN TÄKERN M.M. DEN 29.9.69

Summarisk analys av vattenprover från Tåkern.

Utförd av Ture Persson.

Antal exemplar anges per milliliter.	P r o v p l a t s e r		
	1	2	3
Bestämning			
<u>Blågröna alger</u>			
Oscillatoria limnetica			20
<u>Grönalger</u>			
Scenedesmus	100	20	
Pediastrum	30		
Eudorina elegans	10		
Hydrodictyon		10	
Melosira			20
<u>Konjugatalger</u>			
Spirogyra			10
<u>Guldalger (Chrysophyter)</u>			
Gomphosphaeria lacustris		10	
Mallomonas		20	
<u>Kiselalger</u>			
Fragilaria	20	50	190
Melosira	20		
Surirella	10		
Surirella capronis		10	
Synedra	20		
Synedra acus var. angust.		20	
Cyclotella			10
Cymatopleura			10
<u>Rotatorier</u>			
Synchaeta			10
<u>Copepoder</u>			
Cyclops serrulatus		10	
Antal individer per milliliter	210	150	270.

Såsom anmärkts har undersökningen varit summarisk och ett led i de preliminära inledande undersökningar som under året företogs på olika områden. Antalet arter är med säkerhet större än vad här antytts, vilket kommande undersökningar får utvisa.

- Provplats 1. Tåkern, 400 meter N tornet vid Glänås
 Provplats 2. Ramstadkanalen, strax S bron
 Provplats 3. Hygnestadbäcken, vid vägen Väderstad-Skänninge.

Inventering av tofsvipa (Vanellus vanellus) 1969.

Göran Bergengren.

Årets tofsvipeinventering, som skedde på en begränsad yta vid Tåkerns sydvästra hörn - se karta - var den första i raden av årligen återkommande liknande undersökningar.

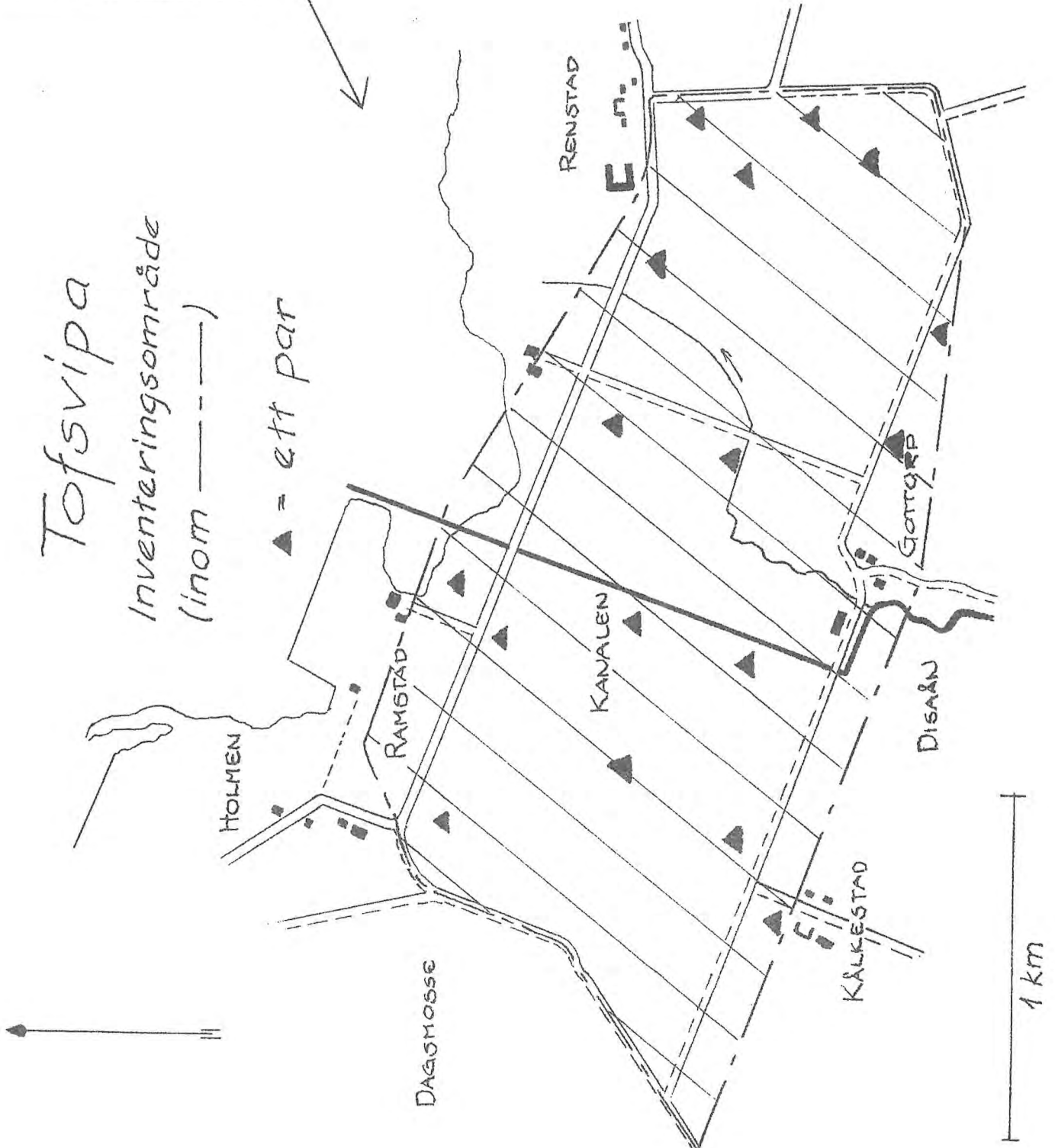
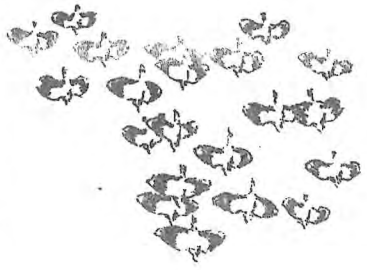
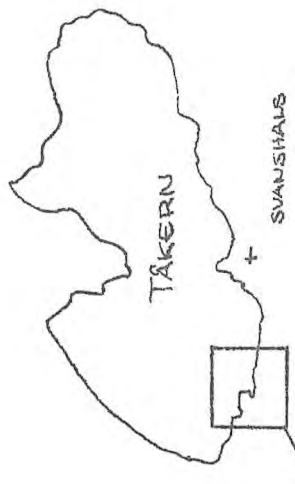
Inventeringen ingår som en del av den riksinventering av arten, som sker i fågelstationernas regi. Syftet med inventeringen är, att de årliga variationerna i numerären skall kunna följas och orsakerna till eventuella upp - eller nedgångar kunna spåras.

Inventeringsområdets storlek framgår av vidstående karta. Det är valt med tanke på den biotopvariation som föreligger inom dess gränser. Således förekommer både ängsmark, vall, potatisodling, sädesfält samt ett mindre område vildvuxen, men öppen mark.

Årets inventering skedde den 2 maj. Området genomsöktes därvid noga i flera timmars tid. Ruvande vipor och övriga tydligt revirhållande par inprickades. Revirgränserna markerades tydligt av viporna själva i beteendet sinsemellan, vilket underlättade inventeringen. Sammanlagt konstaterades 17 par tämligen homogent fördelade över området. Den mera exakta belägenheten av dem framgår av vidstående karta.

Inventeringen kommer att ske enligt samma metod och vid samma tidpunkt under 1970.

Tofsvipa
 Inventeringsområde
 (inom - - - - -)
 ▲ = ett par

Årets ringmärkningsverksamhet har bedrivits endast i mycket liten skala på grund av att övriga vid fågelstationen förekommande arbeten ansetts mera angelägna. Ett hundratal fåglar har märkts. Bland ringmärkningarna kan nämnas Tåkernbygdens veterligen enda tornfalkkull om tre ungar, en lärkfalkkull om tre ungar, åtta fiskgjusungar ur fem olika kullar, 29 hägrar vid en koloni i Sommen, en ung höksångare vid fågelstationen i slutet av augusti samt ett antal gräshoppsångare vid Tåkern på försommaren.

Under året har ett tjugotal återfynd inkommit. Fem av dessa avser hägrar. Ett av dessa fem är särskilt intressant. Det rör sig om en häger, som förflyttat sig till Senegal i Västafrika. Eftersom hägrarnas vanliga vinterviste är Danmark och Nordsjöländerna, torde denna fyndort flera hundra mil längre söderut vara i högsta grad noterbar.

Av övriga återfynd må nämnas en Tåkernmärkt hornuggla, som hittats mellan Moskva och Leningrad knappt tre år efter märkningen. En sothöna från Tåkern har hittats vid den franska Atlantkusten, en kärrsnäppa, Tåkern-märkt 1965, återfanns i juli i år i det inre av Finland och en gammal sävsparvhanne också den märkt invid Tåkern befanns på eftersommaren ha tagit flyttningvägen över Vestfold i Norge.

För andra året i rad har en rörsångare från Tåkerns vassar, blivit kontrollerad vid Landsjön i Småland. På liknande sätt kontrollerad har en gräshoppsångare, märkt vid Tåkern i maj 1968, blivit. Vid ett par olika tillfällen infångades den på försommaren vid Kvismaren i Närke.

Bilaga till redogörelse för ringmärkningsverksamheten vid
Tåkerns fältstation under år 1969.

(Endast under året ringmärkta arter medtagna)

	Märkta 1969	Summa märkta 1964-69
Häger (A cinérea)	29	85
Duvhök (A gentilis)	1	6
Fiskgjuse (P haliæetus)	8	43
Lärkfalk (F subbúteo)	3	3
Tornfalk (F tinnuúculus)	3	11
Kattuggla (S alúco)	2	17
Backsvala (R riparia)	5	87
Nötskrika (G glandárius)	2	31
Talgoxe (P major)	13	776
Blåmes (P caerúleus)	5	1097
Entita (P palústris)	1	79
Rödhake (E rubécula)	1	338
Gräshoppsångare (L naevia)	5	9
Rörsångare (A scipáceus)	7	724
Sävsångare (A schoenobaenus)	5	340
Svarthätta (S atricapilla)	1	63
Höksångare (S nisória)	1	1
Trädgårdssångare (S borin)	1	172
Törnsångare (S commúnis)	1	52
Lövsångare (Ph trochilus)	2	986
Sädesärta (M alba)	11	317
Törnsketa (L collúrio)	1	18
Grönfink (C chloris)	9	224
Domherre (P pyrrhula)	3	117
Gulsparv (E citrinálla)	2	24

Summa märkta år 1969 = 122 ex. Totala märkningssiffran för stationen 10.079 ex av 113 arter. För året nya märkartarter blev lärkfalk och höksångare.

Iakttagelser av arter eller artgrupper
vid Tåkern under år 1969

- av Christer Elderud -

Nedanstående observationer har gjorts av fältstationens personal i olika sammanhang under år 1969. Listan upptar sådana iakttagelser som bedömts som intressanta men som inte kunnat inrangerats under någon av de övriga rubrikerna i publikationen. Sannolikt finns mycket att tillägga till rapporten och givetvis uppstår alltid problem när det gäller att samla enstaka observationer från ett helt år. Uppsatsen gör således inga anspråk på att vara fullständig men vill ändå ge exempel på fåglar som vid olika tillfällen besöker Tåkernbygden.

Doppingar

Den svarthalsade doppingen (*Podiceps nigricollis*) iaktogs under en roddtur förbi Prästören (Svanshals Udde) den 18 maj. Fågeln hade växtdelar i näbben och uppträdde på ett sätt som kom häckning att förefalla trolig. (Bergengren, Fahlander, Elderud). Den 5 augusti sågs ett juv. ex. utanför Svälinge. (Ebenman). Årets enda observation av gråhakedopping (*Podiceps griseigena*) gjordes utanför Hånger i september. (Ekstam).

Svarthakedoppingarna (*Podiceps auritus*) i Tåkern förefaller att öka ytterligare. (Jämf. Tåkerns fältstations årsrapport från 1968, meddelande nr 4).

Änder

Ändernas antal i sjön är från augusti månad fram till isläggningsen i ständigt ökande. Utanför de stora vassarna utmed Tåkerns västra strand bildas på höstarna väldiga ansamlingar av änder och sothöns. Merparten utgörs av gräsänder (*Anas platyrhynchos*) och bläsänder (*Anas penelope*) men på senhösten ökas inslaget av storskrak (*Mergus merganser*) märkbart. Andflockar i storleksordning 20 000 ex är under senhösten inte ovanligt. Flockarnas oåtkomlighet har hittills gjort det omöjligt att mera noggrant artbestämma individerna och deras proportionella andel i flockarna.

Den 20 maj sågs en hontecknad salskrak (*Mergus albellus*) flyga förbi vid Glänås.

Gäss

Tåkernbygden är på våren men framför allt på hösten hemvist för stora flockar av gäss. Sädgäsen (*Anser arvensis*) är helt normalt utan konkurrens dominerande även om bläsgäsen (*Anser albifrons*) under de senaste höstarna utgjort ett allt vanligare inslag i sädgäsflockarna. Som det mest framträdande exemplet på detta under hösten 1969 kan nämnas ett tillfälle i slutet av oktober då minst 30 unga bläsgäss och endast två ad. noterades på ett fält strax söder om Tåkern vid Ramstad. Vid andra tillfällen under samma period iaktogs inom samma område 15 resp. tre bläsgäss i en sädgäsflock om över 1 000 ex.

Även spetsbergsgäsen (*Anser brachyrhynchus*) uppges enligt ett odetaljerat meddelande vara iakttagen bland sädgässen vid Ramstad.

I slutet av oktober månad sågs sädgäsflockar runt Tåkern till ett sammanlagt uppskattat antal över 3 500 ex.

Rovfåglar

Örnobservationer i Tåkernbygden har på senare år ökat. Detta kan synas något egendomligt med tanke på kungs- och havsörnens totala nedgång på hela stammarna räknat.

Under början av april sågs båda arterna kring de fågelrika vakarna i Tåkerns is utanför Svälinge. Vid ett tillfälle, den 7 april, sågs en ung kungsörn (*Aquila chrysaetos*) efter upprepade försök gripa en sothöna ur en till trängsel fågelfylld vak. Utanför Tåkernområdet men ändå inom slättområdet iaktogs regelbundet en ung kungsörn under januari och februari mellan Vikingstad och Skänninge. Den 8 april provianterade en havsörn (*Haliaetus albicilla*) vid Svälingevakarna. Havsörn sågs vid flera tillfällen under perioden inom samma område.

Under hösten uppehöll sig flera kungsörnar i närheten av Tåkern. Den första rapporteras sedd den 26 oktober vid Svanshals. Ännu under december fanns åtminstone två kungsörnar i Tåkernbygden.

Beträffande brun kärrhök (*Circus aeruginosus*) se separat redogörelse.

Höstsäsongens första blå kärrhök (*Circus cyaneus*), en hane, uppenbarade sig redan den 12 augusti. Rikligt observerad hela hösten.

Stenfalk (*Falco columbarius*) noterades bl a den 17 januari och den 17 december.

I strandskogen vid norra Tåkenstranden häckade bygdens enda tornfalkpar (*Falco tinnunculus*). Kullen omfattade tre ungar och samtliga dessa kom på vingarna.

Vadare

Ett par strandskator (*Haematopus ostralegus*) häckade i likhet med flera tidigare år vid Hånger. Paret hade två ägg den 11 maj. Strandskator uppträder regelbundet vid Tåkern i enstaka exemplar eller små flockar. Paret vid Hånger är dock det enda som konstaterats häcka.

Angående tofsvipan (*Vanellus vanellus*) se separat redogörelse.

Större strandpiparen (*Charadrius hiaticula*) har på senare år kraftigt gått tillbaka som häckfågel vid Tåkern. Året 1967 konstaterades häckning av tre par på två olika lokaler. Året därpå förmodades häckning vid Hånger och 1969 är förhållandena likartade. Ett par observerades regelbundet vid Hånger men om paret häckade kunde aldrig fastställas.

På vårsträcket noterades en kustpipare (*Charadrius squatarola*) vid Hånger den 21 maj. Samma dag iaktogs två stycken roskarlar (*Arenaria interpres*) provianterande i den ganska maritima miljön vid Hångers öar.

En dubbelbeckasin (*Gallinago media*) sågs i närheten av Väfversunda i slutet av oktober. Dvärgbeckasinen (*Lymnocyptes minimus*) bedriver på hösten ett regelbundet och troligen ganska omfattande sträck över Tåkern. Ringmärkningar som bedrivits under mörka höstkvällar och nätter har resulterat i påfallande många fångade dvärgbeckasiner. Sträcket inleds i slutet av september och tycks kulminera i mitten av oktober. En dvärgbeckasin på vårsträck stöttes upp den 26 april vid Hånger.

Häckning av rödspov (*Limosa limosa*) har under flera år starkt misstänkts vid Tåkern. Den enda observationen av rödspov under 1969 gjordes vid Väfversunda i början av maj månad.

Antalet häckande kärrsnäppor (*Calidris alpina*) vid Tåkern har minskat under senare år. (Jämf. St. strandpiparen). Under 1969 fanns emellertid tre bofasta par vid Hånger och ett par nära Sjötuna på sjöns sydsida.

Övrigt

Av spelet att döma uteblev så gott som helt den småfläckiga sumphönan (*Porzana porzana*) under försommaren 1969. En sträcka utefter sjöns sydsida som 1967 hyste mellan 20 och 25 spelande fåglar var under 1969 hemvist för endast en spelande sumphöna. Motsvarande siffra från 1968 var fem spelande fåglar.

Två stycken svarttärnor (*Chlidonias niger*) observerades vid Svanshalsudde den 24 maj. Skräntärnor (*Hydroprogne caspia*) samlades som vanligt under eftersommaren och bildade på några lokaler vid Tåkern ganska stora flockar. Vid Sjötuna sågs exempelvis över 25 exemplar.

Råkan (*Corvus frugilegus*) har under decenier haft några permanenta häckplatser i Tåkernbygden. Endast en häcklokal var under 1969 bebodd och endast av några få par. Den 17 mars antecknades drygt 100-talet råkor vid nerfarten till Herrestad kyrka.

En tidig observation av stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*) gjordes vid Heda den 8 april.

Gräshoppsångarna (*Locustella naevia*) ökar markant år från år vid Tåkern. Under 1969 spelade mellan 10 och 15 hanar på olika lokaler men med en kraftig koncentration vid sjöns sydvästra del. Fem ex. ringmärktes.

Som ny art för Tåkernbygden, enligt vad som är bekant, ringmärktes en ung höksångare (*Sylvia nisoria*) vid fältstationen den 29 augusti.

I likhet med tidigare år sjöng en rosenfink (*Carpodacus erythrinus*) nära fältstationen i början av juni.

Observationer av bergfinkar (*Fringilla montifringilla*) under sommarperioden har de senaste åren gjorts i strandskogen vid Tåkerns sydsida. I slutet av maj antecknades ett par nära Lorby och något år innan finns anteckningar om sjungande bergfink vid midsommartid.

Sävspurv (*Emberiza schoeniclus*) övervintrade 1968 - 69 och vid Svälinge sågs över 50 ex i början av februari. Även vid Ramstad noterades sävspurv under samma tid.

·/·

Tankar vid en utdömd sjö.

I Östergyllen
kring Tåkerns stränder
vid solnedgångens ljusa slätt
har säven lyssnat
till en sorgsen vind

Glömda sägor har vissnat
kring forna skvaltkvarnar
vid Mjölneåns stympade strömmar

Nu går en vilsen aning
genom vattnets kaveln
och dina drömmar
bli till vind

Beslöjade toner
tala i vassen
för öronsnäckor
som har glömt att lyssna

Mörk är längtans dunkla väg
vid vårljusa natters flyttfågelsjö
Saknadens blytunga blomma vissnar
i strukturomvandlingens tidevarv

Anders Wennström